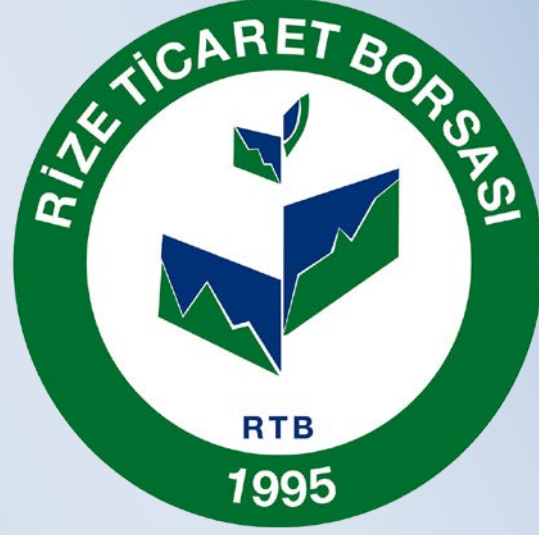

Nisan

2015

FINDIK RAPORU

Rize Ticaret Borsası

Rize

GİRİŞ

Fındık sektörüne dair değerlendirmelerin, sorun tespiti ve çözümlerle analizlerin şu üç temel esas üzerinden yapılmasının raporumuzun etkinliğini artıracığı kanaatindeyiz.

- **Üretim Esaslı Değerlendirmelerimiz**
- **Ticaret Esaslı Değerlendirmelerimiz**
- **Yapısal Esaslı Değerlendirmelerimiz**

UFK olarak; fındık sektöründeki “çatı” kuruluş olduğumuz niteliksel durumuyla, üretim, ticaret ve yapısal kökenli sorunlara, çözüm önerilerine ve durum analizlerine en objektif yaklaşımları ortaya koyabilme avantajımızı kullandık.

UFK, fındık sektörünün tamamını temsil etmek ve üretimden tüketime kadar zincirin her halkasına temsil fırsatı sağlamak misyonu ve “*gelenekten geleceğe*” şiarıyla fındık sektörünü topyekûn, üretim ve ticaretindeki liderliğimizi daha da büyüterek geliştirme vizyonu ile kurumsal yapısını oluşturmakta, sorumluluklarını yerine getirmeye çalışmaktadır.

Fındık, bu ülke için sadece bir zirai ürün ya da ticari emtia olmanın ötesinde bir takım sosyo-kültürel özelliklere de sahiptir. Ekonomik değerine dair rakamlar malumdur. Bu rakamların ardındaki sosyal gerçekliğe de dikkat çekmek gerekiyor. Bu gün, sadece Karadeniz Bölgesi için, Hopa’dan İstanbul’a kadar bir coğrafik bölgenin gerçeği olan bu ürün, bitki özelliği bakımından, Karadeniz’in sarp arazilerine tutunmaya çalışan sığ toprak yapısının güvencesi durumundadır. TEMA’nın ifade ettiği biçimiyle; bu ülke her yıl Kıbrıs büyüklüğünde bir toprak parçasını erozyonla kaybetmektedir. İşte, vatan toprağının erozyonla yok olmasını önleyen fındık bitkisi, bu yönüyle ciddi bir sosyal mesajdır da. ÇKS’ye kayıtlı yaklaşık 400 bin fındık üreticisi aile için fındık, umudun ve bereketin adıdır. Bu insanlar, yaşamlarını fındık hasadına bağlı olarak takvimlere bölmüştür. “*Fındıktan Önce*” ve/veya “*Fındıktan Sonra*” kavramları, fındık üreticisi için bilinen en güçlü ve anlamlı takvimdir. Türküler, maniler ve oyunlar fındık üzerinedir.

Fındığa dair politikalar oluşturulurken ve analizler yapılırken, fındık ürününün üretim ve ticaret aşamasındaki “*insan odaklı*” yapısı öne çıkartılmalıdır. Aksi durumda, üretilen politikaların ve yapılan analizlerin ruhu olmayacaktır.

1- Üretim Esaslı Değerlendirmelerimiz

- Üretim sürecinde öne çıkan en önemli unsur “*Tarımsal Destektir*”. 1964 yılında “*Taban Fiyat Garantili Destekleme Alımı*” yla devlet desteği kapsamına alınan fındık, günümüze kadar sürekli olarak ve çeşitli şekillerde desteklenmiştir.2000’li yıllara gelindiğinde klasik destekleme şekli de değişmiş ve Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından Fındık üreticilerine 2001 yılından itibaren doğrudan gelir desteği, 2003 yılından itibaren mazot desteği, 2005 yılından itibaren organik tarım desteği, 2008 yılından itibaren iyi tarım uygulamaları desteği ile makine ekipman desteği verilmeye başlanmış olup halen devam etmektedir.

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığınca 2009 yılında uygulamaya konulan “*Yeni Fındık Stratejisi*” ile fındık üründe devlet müdahale alımına son verilmiş, fındık fiyatlarının serbest piyasa koşullarında oluşması sağlanmıştır. Ayrıca 15 Temmuz 2009 tarih ve 27289 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 2009/15201 No’lu “*Fındık Üreticilerine Alan Bazlı Gelir Desteği ve Alternatif Ürüne Geçen Üreticilere Telafi Edici Ödeme Yapılmasına Dair Karar*” kapsamında; 2009-2011 yılları arasından fındık dikimine izin verilen ruhsatlı alanlarda fındık üretimi yapan çiftçilere fındık alan bazlı gelir desteği ödemesi yapılmıştır. 2013/4245 No’lu BKK ile uygulamaya 2012-2014 yılları arasında üç yıl süre ile devam edilmiştir.

Yeni Fındık Stratejisi’nin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren fındıkta kadim sıkıntı olan “*Arz Fazlası*” sorun olmaktan çıkıp, “*Arz Noksanı*”nın konuşulacağı bir dönem yaşandı ve çoğunlukla, doğal şartlardan dolayı, ürününü, henüz bahçedeyken, hasat aşamasına gelmeden, kaybeden üreticinin devlet eliyle desteklenmesi kaçınılmaz oldu. Yaşanan tecrübeler göstermektedir ki; fındık üreticisine yönelik devlet desteğinin devam etmesi ve süreklilik arz edecek yöntemlerin saptanması gerekmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, devletin ürün fiyatına etki edecek ve bir ticari rakip olacak destekler yerine “*sosyal devlet*” algısı içerisinde üreticiye katkı sağlanmasıdır.(*Burada kastedilen “sosyal devlet” olgusu, üreticiye yakacak, gıda yardımı vb. şeklindeki, hayatı kolaylaştırıcı uygulamalar olarak algılanmamalı, tamamen üretim sürecini teşvik eden, kaliteli ve verimli üretime yönlendirecek, üreticiyi toprağa bağlayacak sosyal önlemler şeklinde algılanmalıdır*) Üretici desteklenirken tüccar ve sanayici için rekabet ortamını bozacak sonuçlar ortaya çıkması da engellenmelidir.

- Birim alandan aldığımız ürün miktarı her geçen sezon düşmektedir. Başka bir deyişle; verimlilik düşmektedir. Verimliliğin düşüş sebeplerinin doğru ve bilimsel metotlarla tespit edilmesi, bu sebepleri ortadan kaldıracak etkin önlemlerin alınması kesinlikle ülke menfaatinedir. Tarım arazilerinin miras yoluyla bölünmüş olması, zaman içinde hane halkının geçim haddini idame ettiremeyecek seviyede ürün elde edilmesi gibi bir doğal sonuç ortaya çıkardı. Fındıkla geçinemeyen üreticiler “*göç*” etmek zorunda kalınca, bu defa, geride kalan arazilerin gerektiği gibi bakımı ve etkin zirai mücadele yöntemleri söz konusu olamadı. Bu anlamda, “*Yapısal Esaslar*” başlığında da tekrar edeceğimiz üzere, arazilerin bölünmesinin engellenmesi gibi ve “*Arazi Bütünleştirilmesi*” ve “*Tarım İşletmeciliği*” gibi modern yöntemlerin hayata geçirilmesini teşviki ve tedbiri sağlanmalıdır.(*Arazi Bütünleştirilmesi, kısa vadede mümkün değilmiş gibi görünse de bir*

vizyon olarak ortaya konulması ve bu konuda da bir farkındalık ortaya çıkartılması
“ilk adım” olması hasebiyle önem arz etmektedir)

- Tarım ürünlerinde “arz elastikiyeti” sıfırdır. Yani, bir tarım ürününün fiyatındaki artış ya da düşüşler “içinde bulunulan an itibariyle” arz miktarını artırmak ya da düşürmek gibi bir etki yaratmamaktadır. Yani, bir ürünün fiyatı beklenilenden daha fazla yükseliyorsa, fiyat yükseldi diye, o an, o ürünün arzını artırmak mümkün değildir. Tek yıllık bitkiler için, gelecek yıla dair bir projeksiyon olmanın ötesinde o an arzı artırmak ya da daraltmak gibi bir imkan yoktur.(Örneğin; patates fiyatları bu yıl geçmiş yıllara nazaran yüksekse, bu yıl ne yaparsanız yapın arzı değiştirmeniz mümkün değildir. Ancak gelecek yıl daha fazla patates ekilmesi gibi bir projeksiyon etkisi olabiliyor) Bu durum fındıkta daha da belirgindir. Fındık fiyatlarının yükselmesi, tüm fındık üreticilerinin arz miktarlarını artırabilmeleri ya da aksi durumda düşürebilmeleri gibi bir olanak sunmamaktadır. Arzı belirleyen büyük oranda doğal şartlardır. Arz elastikiyeti sıfır olan bir ürünle geçinen büyük bir kesimin refah seviyesinin optimize edilmesi adına “devlet desteği” şeklinde makroekonomik tercihlere ihtiyaç vardır.
- Yine son zamanlarda öne çıkan önemli bir iddia da “Fındık Bahçelerinin Yaşlanmış” olmasıdır. Fındık bahçelerindeki verim ve kalite düşüklüğünün yaşlılıkla alakası bilimsel esaslarla ortaya konulmalı, bu konuda bir skala oluşturulmalıdır. Bahçelerin gençleştirilmesi noktasında en düşük maliyetli ve en etkin metodun ortaya konulması gerektiği gibi bu konuda devlet destekleri de düşünülmelidir. Fındığı “Milli Ürün” olarak tanımlıyor ve öyle de görüyoruz. Vatan toprağını, kökleriyle sımsıkı tutarak, yağmurla derelere akıp da yok olmasına önleyen o bahçeler ve o bahçelerin mülkiyetine sahip Karadeniz insanının, Karadeniz’in birbirine uzak hanelerinde birer sınır karakolu gibi o toprakları beklemesi, dünyanın en kaliteli fındığını en çok üretme iradesine sahip olunması, bizlerin nazarında “milli” bir durumdur. Milli nitelikli ürünümüzün hikâyesi üretim aşamasından başlamaktadır ve bu nedenle de üretici eğitimleri çok önemlidir. Daha kaliteli ve yüksek verim elde edebilmek adına üreticilerimizin eğitimi önemsenmeli, özellikle üretici temsilcisi kurum, kuruluş ve işletmelerin bu yöndeki eylemleri teşvik edilmelidir. Mevcut eğitimler yetersizdir ve uyulamaya dönük değildir. Üretici eğitimleri bir eylem planı ve/veya strateji olarak görülerek planlanmalıdır.
- Fındık bahçeleri için gerekli ve etkin bakımın yapılmıyor olması birçok zararlının bahçelere musallat olmasına ve bahçelerin büyük oranda zarar görmesi sonucunu/tehdidini ortaya çıkarmaktadır. “Amerikan Beyaz Kelebeği” , “Dalkıran” , “Kozalak Akarı” , “Küllenme” gibi zararlılar yüzünden bahçeler büyük tehdit altındadır. Bu tehditlerle etkin mücadele edilmesi gerekmektedir. Lokal mücadele şeklinin genelleştirilmesi gerekmektedir. Bunun için teşvik ve destekler kadar üreticinin bilinçlenmesi ve eğitimi de önemlidir.
- TARSİM konusunda üreticiler daha bilinçli hale getirilmeli ve ürünü sigortalatmanın elde edilecek toplam hasılat içinde büyük bir maliyet olmadığı iktisadi gerçeği net olarak ifade edilmelidir. Tarımsal Sigorta uygulaması üreticiye somut verilerle izah edilmeli ve ilgili kurum ve kuruluşlar üreticilerin tamamının ürünlerini sigortalatmak gibi bir vizyon

ortaya koymalıdır. "Hedef 400 Bin Fındık Üreticisinin Sigorta Yaptırması" biçimiyle ortaya konulacak vizyonu hayata geçirmek adına metotlar üretilmeli ve etkin tanıtım faaliyetleri yürütülmelidir. TARSİM kapsamında ürününü sigortalatmış olan üreticilerin, ürünlerinin zarar görmesi halinde eksperlerle yaşadıkları sorunların ortadan kaldırılması da, sistemin işlevselliği yönünden önem arz etmektedir. Hasat zamanına yakın tarihlerde meydana gelen ürün kayıplarında, eksperlerin, sigorta kapsamı dışında bırakma uygulamaları, hasar ihbarı yapıldıktan hemen sonra tespit yapılmaması şeklindeki bir diğer uygulama da dikkate alındığında, sigorta acentelerinin sisteme karşı mesafeli durmaları sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bir diğer önemli sorun da, sigorta poliçesinde yer alan ürün bedeli ile sigortaya konu hasar gerçekleştikten sonra, piyasada oluşan cari fiyat arasındaki farkın yüksek oluşu karşısında poliçe üzerinde revizyona gidilememesidir. Örneğin; 2104 mahsulü için poliçe bedeli üzerindeki ürün bedeli kilo başına 7,50.-TL'yken cari fiyatlar 15.-TL seviyelerindedir. Görüldüğü üzere aradaki fark iki kattır. Serbest piyasaya bırakılmış bir ürün için aşırı devlet müdahalesi taraflarca kabul edilmeyecektir elbette ama böylesi spesifik durumlarda sosyal devlet algısı içinde bir takım düzenlemelere gidilmesi de, üretici nezdinde olumlu sonuçlar ortaya çıkartacaktır.

2- Ticaret Esaslı Değerlendirmelerimiz

- Son zamanlarda "Arz Fazlası" değil de "Arz Noksanı" konuşulmaktadır ve bu durum fiyatlar genel seviyesini yükseltmekte, bulunduğu olan üreticinin geliri artmaktadır. Gelir artışının refah seviyesine olumlu etki etmesi, iktisadi realitelerin gerektiği gibi işlemesiyle mümkündür. Fiyat artışına konu arz daralmasıyken, talebin sabit kalması hatta düşüyor olması, orta ve uzun vadede işlerin tam tersine dönebileceğine işaretir. Arzu edilen; fiyat artışının talebe bağlı hale gelmesidir. Talebi artıracak ticari eylemler oluşturulmalı, Ar-Ge'ye dayalı ürün çeşitliliğiyle talep artışı sağlanmalıdır. Bu yöndeki teşvikler ve destekler de gözden geçirilmelidir. "İşletmecilik Pazarlamayla Başlar" iktisadi öğretisinin gereği olarak talebin ortaya çıkmış olması ve artma trendinde olması gerekmektedir.
- Fındık ticareti yapanlara karşı, yıllarca, etkili bir silah olarak kullanılan "Fındık Fiyatı Hamburg'tan Belirleniyor" şeklindeki dayanaksız klişenin teşhir edilmesi ve fiyatı oluşturan faktörlerin net olarak ortaya konulması, ticari hayatı rahatlatacak, bu işin ticaretini yapanları gereksiz strese ve sürekli olarak töhmet altında kalmaktan kurtaracaktır. Hamburg, jeopolitik öneme haiz bir liman kentidir. Tarihin hemen hemen her çağında da bu jeopolitik önemini korumuştur. Avrupa'ya dağılacak olan emtialar yoğun olarak bu liman kentine inmekte ve alıcıyla ilk bu noktada temas etmektedir. İşte, bu durum, fındık için de böyledir. Bu kadar basit bir izahı olan "Hamburg gerçeği" bu gün fındık ticareti yapan tacirleri "vatan haini" yaftasıyla karşı karşıya getirmiştir. "Doğru" kabul edilen bu "yanlış" ın resmen ortaya konulması, fındık ticareti yapan tacirlerin imajı noktasında bir milat olacaktır.

- Fındıkta yaşanan istikrarsız fiyat trendi, rakip ülkeleri teşvik ve tahrik etmektedir. Bu gün 13-14 TL seviyesinde olan müstahsil fiyatlarının yanı başımızdaki ülkelerde fındık plantasyon alanlarının genişletilmesi hevesini ortaya çıkardığı da bir gerçektir. Orta ve uzun vadede bu ülkeler, bizim pazarımızda ürün pazarlıyor olacaklar ve ortaya çıkan büyük resim şu olacaktır; pazardan aldığımız pay küçülecek, daha etkin rekabet etmek zorunluluğu doğacaktır.
- Dünya üretimi ve ticaretinde lider olduğumuz fındık gibi bir üründen elde ettiğimiz gelir yaklaşık 2 milyar dolardır. Bu rakam tarım ürünleri toplam ihracatı içinde, diğer tarımsal ürünlerin gelirlerine göre en büyük payı ifade etse de, dünya gerçeğiyle kıyasladığımızda oldukça küçüktür. Bu türden kıyaslamaları yaparken gelişmiş ekonomiler referans alınmalıdır. Gelişmiş bir ekonomide, bizdeki gibi üretim ve ticaretinde “*tek tabanca*” olunan bir üründen elde edilecek gelirin 2 milyar doları aşamayacak seviyede kalmayacağı muhakkaktır. Türkiye bu gün 10 milyar dolarları konuşuyor olmalıydı ve bu potansiyel de mevcuttur.
- Şu bilinen bir gerçektir ki; fındık için hâkim ve klasik pazarımız AB ülkeleridir. Bu ülkelere fındık ihracatımız sırasında dönem dönem tarife dışı engellemelerle karşılaşmakta ve itibarsızlaştırma politikalarına maruz kalmaktayız. Aflatoksin iddiaları bunlardan biri olup; gelecek yıllarda buna benzer başka engellerle karşımıza çıkaracakları tecrübeyle sabittir. Ticaretimizi sekteye uğratan bu türden engellemelerle karşılaşan ihracatçılarımızı koruyan etkin bir müessese ve yaptırım yoktur. Sorunlar, o ülkelerin mevzuatlarıyla çözülmeye çalışıyor ve bu süreçte ciddi zararlar söz konusu olabiliyor.
- Klasik pazarımız olan AB ülkeleri, kabuklu ve natürel fındığa %3 nispetinde Gümrük Vergisi uygulamaktadır. Bu oran yüksek olup; lobicilik faaliyetleriyle minimize edilmesi ve tercihen de, sıfırlanması arzu edilmektedir.
- Fındık ticaretini sadece fındık ürününün natürel ya da işlenmiş olarak alınıp-satılması algısına sığdırılması olması da başka bir sorundur. En kaliteli çeşitlerin tespitine dayalı olarak, ekolojik şartlar da gözetilerek “*sertifikalı fidan*” üretim ve satışı da fındık sektöründeki ticari faaliyetlerden biri haline gelmelidir.
- Ar-Ge teşvik edilmeli, ürün çeşitliliğine dayalı üretim modeline geçilmelidir. Fındıktan kat ve kat gelir elde etmemiz, yüksek katma değer kazandırılmış ürün elde etmekle mümkündür ve Türkiye yüksek katma değer kazanmış ürünleri üretebilme potansiyeline sahiptir. Dev bir pasta olan dünya çikolata sektöründen henüz payımızı alabilmiş değiliz. Çikolata sanayi teşvik edilmelidir.
- Zannedildiğinin aksine, sektör, düşük kâr marjlarıyla çalışmaktadır. Klasik pazarın dışında hedef pazarlara (özellikle Çin, Rusya, Hindistan, ABD ve Japonya) yapılacak ihracatta sigorta primlerinde indirim, düşük faizli ve uzun vadeli kredi imkânı gibi iyileştirmeler yapılmalıdır.

- Fındık işleme tesislerinde enerji indirimi uygulanmalı ve bu sayede rekabet güçleri artırılmalıdır.
- Fındık sektörünün geçmişi batık işletmeler hikâyesiyle doludur. Mevcut işletmelerin büyük çoğunluğu da eksik kapasite çalışmaktadır. Ar-Ge, Kümelenme, İnovasyon gibi, çağın gerektirdiği örgütlenme şekillerinin de bu işletmeler nezdinde yaygın olmadığı görülmektedir. Sektördeki işletmelerin “*mevcut durum analizlerinin*” yapılması ve çağdaş normlarda, küresel rekabet edebilir niteliklere kavuşturulması gibi devrim niteliğinde eylem planlarına ihtiyaç vardır.
- AB ülkelerine yapılan fındık ihracatlarında, ihraç edilen partilerde kabul edilebilir aflatoksin aralığı 8-15 pp olarak uygulanmaktadır. Fındık homojen bir ürün olmayıp, aynı partiden farklı numuneler alınarak yapılan aflatoksin analizlerine birbirinden farklı sonuçlar da çıkabilmektedir. AB ülkelerine yapılan ihracatta, aflatoksin oranının yüksek çıkması durumunda ürün iade edilmekte ve Türkiye’de de imha edilmesi istenmektedir. Aflatoksini yüksek çıkan partiden alınan “*Şahit Numune*” nin analizinin de aynı laboratuvarında yapılması bir sorun olup; söz konusu partinin üçüncü ülkelere ihracatının yapılması da o ülkenin sağlık bakanlığının “*Uygundur*” belgesi vermesi şartına bağlanmıştır ki, bu durum realiteden uzaktır. Fındık milli bir ürün, millî servettir. Bu kadar kıymetli bir ürünün, diğer tüm seçenekler yok sayılarak imha edilmesi doğru değildir. Bunun yerine “*yeniden seçilme* “ ve/veya “*mamul*” “*yarı mamul*” hale getirilmesi gibi hususlarda kolaylık sağlanması gerekmektedir.

3- Yapısal Esaslı Değerlendirmelerimiz

- 2014 sezonu fındık ürünü 29-30-31 Mart 2014 tarihlerindeki kar yağışı ve akabinde yaşanan don olayından mütevellit büyük oranda yandı. Arzın daralması noktasında zamansız kar yağışı ve don afeti öne çıkan doğa olayları gibi görünse de, kuraklık yüzünden de ürün kaybı yaşanmaktadır. “*Karadeniz Bölgesi bol yağış alır*” klişesi, fındıkta sulamaya da ihtiyaç duyulduğu gerçeğini gölgelemiştir/gölgelemektedir. Fındık ürününün suya en çok ihtiyaç duyduğu temmuz ayında yaşanan kuraklıkla da ciddi ürün kayıpları yaşanmaktadır. Sulama, artık fındık için de elzem bir ihtiyaç ve sorun haline gelmiştir. Fındıkta sulamaya dair proje hibeleri ve desteklerin söz konusu olabileceği yapısal önlemler alınmalıdır. Sulamayla ilgili mevcut proje hibeleri ve desteklerin fındık sektörüyle ilişkilendirileceği bir yapısal farkındalık eylem planı oluşturulmalıdır.
- Fındık, uzun yıllardır “*Yan Gelir*” konumundayken, son zamanlarda fiyatının bariz yükselmesi neticesinde “*Ana Gelir*” olabileceği kanaatini ortaya çıkarmış ve üreticide kendiliğinden bir farkındalık ortaya çıkmıştır. Şimdilik kendiliğindenci olan bu farkındalığın yapısal taktiklerle bir sürece çevrilmesi ve fındık üreticiliğinin ciddi ve kârlı bir işteğal konusu haline gelebileceği ortaya konulmalı, teşvik edilmelidir. Bu durum, merkezi idarenin konuya yaklaşım tarzıyla anlamını bulacaktır. Türkiye, bir zamanlar fındığın önemli bir ihraç maddesi olduğunu fark edip de “*ne kadar fındık o kadar döviz*” şiarıyla fındık dikimini ve tarımını desteklemiş/teşvik etmiş, bunun sayesinde de bu gün 700 bin hektara yaklaşan dikim alanları varlığına ulaşmışsa, aynı farkındalık eylemi ve

algısıyla, kaliteli ve yüksek verimle daha çok kazanmanın mümkün olabileceği yapısal yaklaşımı içine girmelidir.

- **Fındık Mevzuatı:**

1- 2844 SAYILI FINDIK ÜRETİMİNİN PLANLANMASI VE DİKİM ALANLARININ BELİRLENMESİ HAKKINDA KANUN

(18 Haziran 1983 tarih ve 18081 sayılı Resmi Gazete)

Kanunun amacı; fındık üretiminin en uygun alanlarda yapılmasını ve üretimin talepteki gelişmelere göre yönlendirilmesini düzenlemektir.

2- 2001/3267 SAYILI FINDIK ALANLARININ TESPİTİNE DAİR BAKANLAR KURULU KARARI

(27 Kasım 2001 tarih ve 24596 sayılı Resmi Gazete)

Bu Karar ile fındık bahçesi tesis edilmesine ve yenilenmesine izin verilen il ve ilçeler ile fındık bahçesi tesis edilmesine ve yenilenmesine izin verilmeyen tarım arazilerinin tanımı yapılmıştır.

3- FINDIK ÜRETİMİNİN PLANLANMASI VE DİKİM ALANLARININ BELİRLENMESİNE İLİŞKİN USUL VE ESASLAR HAKKINDA YÖNETMELİK (Karar Sayısı: 2009/15203) (15 Temmuz 2009 tarih ve 27289 sayılı Resmi Gazete)

Bu Yönetmelik 2001/3267 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile fındık dikimine izin verilen il ve ilçelerde mevcut fındık bahçelerinin ruhsatlandırılması, kayıt altına alınması ve teşvik edilmesine ilişkin usul ve esasları düzenlemek amacıyla hazırlanmıştır.

Ancak fındığın üretiminden ticaretine ve hatta tüketimine kadar tüm konuların yer aldığı kapsamlı bir “*fındık kanunu*” çıkarılmalıdır.

- Gerek “*Arz Fazlası*” dönemlerde gerekse “*Arz Noksanı*” dönemlerinde ortak sorun ya da durum “*Stok*”tur. Fındıkta bir “*Stok Kontrol Sistemi*” mevcut değildir. Lisanslı Depoculuk pilot uygulamaları bir takım sebeplerle istenildiği gibi olmadı ve sonlandırıldı. Konu yeni baştan ele alınmalı, sistemin aksayan yanları objektif olarak tespit edilmeli ve çözümü noktasında samimi irade sergilenerek Lisanslı Depoculuk hayata geçirilmelidir.
- Fındıkta yapılmakta olan ve bundan sonra da yapılması muhtemel tarımsal desteklerin temelinde verimliliği ve kaliteyi artıracak bir felsefe olmalıdır. Popülist destekleme modellerine meyil edinilmemeli ve tarımsal destek hazineye yük getirecek bir zarar kalemi olmamalıdır. Türkiye, yıllarca bu popülist desteklerin bedelini ödemek zorunda kalmıştır.
- Doğal sebeplerden dolayı belli aralıklarla ciddi oranlarda ürün kaybı yaşanmaktadır. 2014 mahsulü fındık ürünü, yaşanan don nedeniyle büyük oranda yok olmuştur. Türkiye’de en çok fındık üretilen Ordu’da tam 9 ilçede sıfır rekolte söz **konusudur. Özellikle Doğu Karadeniz**

Bölgesindeki illerin tamamında benzer tablo söz konusudur. Don başta olmak üzere, kuraklık vb. doğa olayları nedeniyle ürün kaybının “kader” olarak algılanması alışkanlığından kurtulmalı ve ürünü koruyacak bilimsel çalışmalar ortaya konulmalı/desteklenmeli/teşvik edilmelidir. Ürün kaybına yol açan doğa olaylarını üretim sorunu olarak görmek çözümsüzlüğü baştan kabul etmek manasına gelecektir, o nedenledir ki; bu konunun da yapısal esaslar arasına alınmasında yarar vardır.

- Üreticinin tanımının yeniden ve net olarak yapılması gerekmektedir. Bunun için Alan Bazlı Gelir Desteği uygulaması ve bu uygulama adına tutulan kayıtlar önemli bir donedir. Üretim süreci, üretim yapılan mekânda ikamet etmekle anlam kazanır. Bu kanaat doğrultusunda kırsal ikamet teşvikinin sağlanması gerekmektedir ve Alan Bazlı Gelir Desteği bu gerekliliği sağlayacak enstrümanlardan biri olarak kullanılabilir. Kırsal ikametgâhın teşviki ile tesisi elbette bir takım alt yapı eksikliklerinin de giderilmesi maliyetini ortaya çıkaracaktır. “Kırsal İkametin Teşviki “ makro büyüklükte yapısal bir eylem olarak algılanmalı ve bu duyarlılıkla hayata geçirilmelidir. Bu noktada “Tarım İşletmeciliği” “Sözleşmeli Tarım” gibi yeni söylemler ve üretim biçimleri konuşulmalı, hayattaki karşılıkları aranmalıdır.
- Fındıkta ciddi bir envanter sıkıntısı vardır. Üretimden ticarete kadar, her aşamada referans alınacak, bilimsel esaslara dayalı bir envanter mevcut değildir. Türk Fındığının dünyanın en kaliteli fındığı olduğu iddiamız bilimsel olarak ispatlanmış değildir. Fındığımızın gen yapısını çözmüş, bir marka tescili yaptırmış ve/veya coğrafik işaret tescili yaptırmış değiliz.
- Sektördeki en kadim kavga “tahmini rekolte” üzerinedir. Fındık sektöründeki tarafların nerdeyse tamamı kendi metotlarıyla rekolte tahmini yapmaktadır. Bu sayede 4-5 ayrı tahmini rakam ortaya çıkabilmektedir. Rekolte tahminleri fiyata etki edecek bir faktör olarak görülürken resmen spekülasyon aracı olarak kullanılmakta/kullanılmak istenmektedir. Bu karmaşa fındık ticareti yaptığımız ülkelerce de izlenmekte ve bizim için ciddi bir prestij kaybına sebep olmaktadır. Fındık Rekolte Tespit Çalışmaları; Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü başkanlığında Üniversiteler, Araştırma Enstitüleri, TMO, Fiskobirlik, Ticaret Borsası, Ticaret ve Sanayi Odası, Ekonomi Bakanlığı, İhracatçı Birlikleri, ve Ziraat Odası temsilcilerinin katılımıyla oluşturulan Fındık Rekolte Tahmin Komisyonu tarafından yapılmakta ve açıklanmaktadır. Rekoltenin resmi olarak tespit edilmesi ve açıklanması Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı yetkisindedir. UFK, fındık sektöründeki tüm kesimleri bir araya getirecek tek niteliksel örgüttür. Kurumsal kimliğini oturtmaya çalışan ve sektördeki yerini ve önemini ortaya koymaya gayret eden bu örgüt, rekolte tahminlerindeki bu çok sesliliğe son verebilecek tek yapıdır. Tahmini rekolte çalışmalarının UFK tarafından yürütülmesi ve mutabakatla deklare edilmesi hususunda UFK’ya kaynak sağlanması ve yetki tanımlanması fındık sektöründe uygulanmaya çalışılan politikalarla da denk düşecektir.
- Bir “üretici örgütlülüğü” sorunu olduğu muhakkaktır. Üreticilerin ürünlerini kıymetlendirmek ve belki de katmadeğer kazandırmak adına “kooperatifçilik” olgusunun hayata geçirilmesi gerekmektedir. Ziraat Odaları her ne kadar üretici odaklı olsa da, fonksiyonları, görev ve sorumlulukları bir kooperatif olgusu barındırmamaktadır. Avrupa ülkelerindeki üretici kooperatifleri sayesinde ortaya çıkan katmadeğer ve bu katmadeğere

dayalı refaha dikkat çekilmelidir. Fiskobirlik'ten mütevellit kooperatifçiliğin miadını doldurduğu ya da olamayacağı şeklinde bir kanaatte bulunmak yanlış olur.

- Fındık bölgesindeki Ticaret Borsalarında fındık ticaretini disipline edecek örgütlülükte salon satışı yapılmamakta olup; Fındık Ürün Borsası ve/veya Vadeli İşlemler Borsası gibi aktif işlemler yapılmamaktadır.
- Dünya “*Organik Tarım*” ve “*İyi Tarım*” alanlarına kayarken ve bu alanlarda ciddi destekler söz konusuysen, fındık gibi milli ve stratejik özelliklere sahip bir üründe bu yönde bir meyil olmaması ya da yeterli düzeyde olmaması bir sorundur.
- Ticaret Borsaları'nın “*Tescil*” verileri belgelere dayalı olarak teşekkül etmekte olup; rekolte odaklı analizler yapılırken bu verilerin referans olarak alınması gerekmektedir. Dayanaksız tahminler ve niyet okuyuculuk şeklindeki yorumlar piyasayı bozmakta ve geleceğe dair hiçbir iz taşımamaktadır. Ticaret Borsalarının ürettiği verilerden daha fazla faydalanılmalıdır.
- “*Çocuk işçiliği* “ konusunda sektörün üzerine çalınmış olan kara leke ortadan kaldırılmalı, fındık bahçelerindeki çalışma ortamını Afrika'daki elmas ocaklarının ağır şartlarına indirgeyen yanlı yaklaşım teşhir edilmelidir.

SONUÇ:

Fındık sektörüne bir bütünsellik içinde bakılarak “*Üretim*” “*Ticaret*” ve “*Yapısal* “ esaslı sorun ve durum tespiti, analiz ve çözüm önerileri şeklindeki raporumuzda:

Üretim boyutunda; devlet desteklerinin devamı,

Ticaret boyutunda; rekabeti olumsuz etkileyen ve maliyetleri arttıran faktörlerin ortadan kaldırılmasının,

Yapısal boyuttaysa; fındık sektörünün tamamını kapsayacak, külliyatlı bir fındık kanunu hazırlanmasının,

Öne çıkması gerektiği kanaatineyiz.

FINDIKLA İLGİLİ İSTATİSTİKLER

Dünya Fındık Üretim Miktarı

YILLAR	TÜRKİYE	İTALYA	ABD	İSPANYA	AZERBAYCAN	GÜRCİSTAN	DİĞERLERİ	TOPLAM
1990	375.000	109.344	19.700	21.270			35.447	560.761
1991	315.000	128.149	23.130	18.096			36.859	521.234
1992	520.000	115.316	25.130	26.432	13.000	12.000	36.730	748.608
1993	305.000	90.778	37.190	12.107	15.331	10.000	37.563	507.969
1994	490.000	127.571	19.230	22.600	15.952	13.000	38.927	727.280
1995	455.000	118.400	35.380	15.500	12.000	10.000	37.876	684.156
1996	446.000	120.215	17.240	7.030	11.000	15.000	37.391	653.876
1997	410.000	98.742	42.770	21.252	9.000	14.000	39.271	635.035
1998	580.000	128.137	14.060	17.667	9.477	15.841	39.304	804.486
1999	530.000	118.388	36.290	27.800	12.635	16.836	40.595	782.544
2000	470.000	98.540	20.410	25.188	13.334	14.220	36.655	678.347
2001	625.000	117.000	44.910	26.711	15.945	11.375	38.764	879.705
2002	600.000	119.458	17.690	26.552	16.120	13.901	39.930	833.651
2003	480.000	83.292	34.380	12.559	19.895	14.820	35.320	680.266
2004	350.000	143.356	34.019	26.919	5.491	8.327	47.409	615.521
2005	530.000	87.879	25.038	23.027	27.986	16.393	48.921	759.244
2006	661.000	142.109	37.195	24.810	24.625	23.500	51.526	964.765
2007	530.000	128.231	33.568	16.134	27.462	21.200	58.705	815.300
2008	800.791	111.841	29.030	24.330	27.745	18.700	57.452	1.069.889
2009	500.000	106.600	42.638	10.290	30.430	21.800	64.198	775.956
2010	600.000	90.270	25.401	15.086	29.454	28.800	66.707	855.718
2011	430.000	128.940	34.927	17.590	32.922	31.100	67.521	743.000
2012	660.000	85.232	30.000	13.900	29.624	24.700	70.991	914.447

Kaynak: FAO

AŞAĞIDAKİ TABLOLARLA İLGİLİ GIDA TARIM VE HAYVANCILIK BAKANLIĞI GÖRÜŞÜ: Rekolte tahmin komisyonları sadece fındık dikimine izin verilen 14 İl’de kurulmakta ve çalışmaktadır. Fındık üretimi yapılan diğer 19 ilin fındık üretim miktarı ve alanı ise Bakanlığımız İl/İlçe Tarım Müdürlüklerince İstatistik Veri Ağına girişi yapılan verilerden tespit edilmekte 14 ilin verileri ile birleştirilerek Türkiye’nin fındık üretimi ve alanı belirlenmekte ve TÜİK tarafından açıklanmaktadır. Ayrıca rekolte tahmini yapıldıktan sonra hava şartlarındaki değişimlere bağlı olarak ilgili kurumlarla görüşülerek rekolte miktarında revize işlemi yapılmaktadır. Türkiye’nin gerçekleşen fındık üretimi ve alanı bilgilerini rekolte tahmin tutanaklarından değil, Ülkemizin resmi istatistik kurumu olan TÜİK’ten alınması gerekmektedir.

YILLAR	MİKTAR (Ton / Kabuklu)
1989	550.000
1990	390.815
1991	400.000
1992	531.000
1993	315.000
1994	550.000
1995	455.000
1996	500.000
1997	515.000
1998	595.000
1999	546.000
2000	495.000
2001	682.554
2002	614.290
2003	465.445
2004	329.956
2005	547.820
2006	650.000
2007	498.712
2008	804.546
2009	490.877
2010	655.210
2011	452.847
2012	707.396
2013	572.385
2014	381.042

Kaynak: Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri Rekolte Tespit Tutanakları

Türkiye Fındık Üretim Alanları

İLLER	2008 HEKTAR	2009 HEKTAR	2010 HEKTAR	2011 HEKTAR	2012 HEKTAR	2013 HEKTAR	2014 HEKTAR
ORDU	212.566	226.930	226.930	226.930	226.930	227.121	227.121
GİRESUN	101.350	117.800	117.729	117.729	117.729	117.729	117.729
TRABZON	59.964	59.036	59.000	62.809	64.283	64.544	65.485
RİZE	2.500	3.556	3.558	3.558	3.558	3.558	3.607
ARTVİN	13.421	12.124	8.656	10.584	10.751	8.065	8.063
SAMSUN	90.290	97.347	88.341	88.341	88.344	89.371	89.371
GÜMÜŞHANE				817	822	762	762
KASTAMONU	7.545	6.651	7.491	7.481	7.169	7.177	7.161
DÜZCE	62.696	58.878	62.696	62.696	62.696	62.706	62.706
SAKARYA	68.510	71.771	69.171	69.193	68.313	71.468	71.328
ZONGULDAK	23.428	22.039	23.418	23.418	23.418	23.409	23.409
SİNOP	1.859	1.855	1.855	1.730	1.665	1.676	1.686
BARTIN	3.807	2.395	3.908	3.908	6.000	6.000	6.000
KOCAELİ	8.337	8.479	8.434	8.434	8.434	8.434	8.434
TOPLAM	656.273	688.861	681.187	687.628	690.112	692.020	692.862

Kaynak: Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri Rekolte Tespit Tutanaqları

Türkiye, Tahmini Rekolte ile Gerçekleşen Karşılaştırması(Sezonlar İtibariyle)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
GERÇEKLEŞEN REKOLTE (Ton / Kab)	573.467	803.000	554.434	875.921	442.624	637.427	470.329	711.893	669.825
TAHMİNİ REKOLTE (Ton / Kab)	547.820	650.000	498.712	804.546	490.877	655.210	452.847	707.396	572.385

Kaynak: Tahmini Rekolte, Rekolte Tespit Tutanaqları
Gerçekleşen; Ticaret Borsaları Bültenleri

Türkiye Fındık İhracatı

SEZONLAR	MİKTAR (Ton / İç)	DEĞER (\$)
1978-79	104.785	235.804.754
1979-80	126.482	459.682.216
1980-81	89.957	359.828.000
1981-82	123.543	300.082.500
1982-83	117.617	
1983-84	133.985	294.569.000
1984-85	145.112	346.170.706
1985-86	96.475	317.195.373
1986-87	140.206	472.780.918
1987-88	123.274	455.259.703
1988-89	152.277	420.768.409
1989-90	132.691	375.586.673
1990-91	196.079	545.238.052
1991-92	164.856	461.555.206
1992-93	194.814	453.563.256
1993-94	176.425	698.891.402
1994-95	244.657	795.159.158
1995-96	209.439	625.125.888
1996-97	186.511	733.506.088
1997-98	212.651	964.226.467
1998-99	173.718	719.384.088
1999-00	199.420	692.198.069
2000-01	204.253	682.451.341
2001-02	255.893	636.027.664
2002-03	255.918	593.690.721
2003-04	217.176	878.754.034
2004-05	194.594	1.554.156.298
2005-06	239.366	1.952.767.266
2006-07	248.634	1.262.427.049
2007-08	207.287	1.589.547.748
2008-09	244.628	1.178.101.490
2009-10	218.714	1.378.691.431
2010-11	281.331	1.783.567.588
2011-12	229.628	1.819.725.806
2012-13	301.193	1.750.439.804
2013-14	267.643	1.981.441.719

Kaynak: Karadeniz Fındık ve Mamulleri İhracatçıları Birliği

**2014 YILINDA EN FAZLA FINDIK İHRACATI YAPAN
KARADENİZ FINDIK VE MAMULLERİ İHRACATÇILARI BİRLİĞİ ÜYESİ İLK 20 FİRMA**

Sıra	Firma Adı	Miktar (Kg)	Değer (\$)	
1-	OLTAN GIDA MADDELERİ İHRACAT İTHALAT VE TİC. A.Ş.	TRABZON	63.420.135	559.930.344
2-	DURAK FINDIK SAN. VE TİC. A.Ş.	ÜNYE / ORDU	18.039.734	153.865.279
3-	YAVUZ GIDA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	GİRESUN	11.871.137	111.637.724
4-	ÖZGÜN GIDA SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.	TRABZON	12.118.558	105.911.005
5-	ARSLANTÜRK TARIM ÜRN. SAN. İHR. VE İTH. A.Ş.	ARAKLI / TRABZON	8.729.974	82.169.114
6-	GÜRSOY TARIMSAL ÜRN. GIDA SAN. VE TİC. A.Ş.	ORDU	7.268.431	74.123.749
7-	POYRAZ POYRAZ FINDIK ENTEGRE SAN.VE TİC. A.Ş.	ORDU	7.218.844	(*)
8-	SABIRLAR FINDIK İHR. LTD. ŞTİ.	TRABZON	5.315.293	49.732.015
9-	YAVUZKAN HAZEL GIDA SAN. VE TİC. LTD.ŞTİ.	BULANCAK / GİRESUN	(*)	31.510.874
10-	NOOR FINDIK SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.	GİRESUN	(*)	17.260.671
11-	ŞENOCAK GIDA FINDIK ENTGR. TURZ. NAKL. İNŞ. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.	ORDU	1.258.535	10.871.661
12-	KARADERE TARIM ÜRÜNLERİ GIDA SAN.VE TİC. LTD. ŞTİ.	ESPIYE / GİRESUN	986.430	7.434.197
13-	(*)	(*)	(*)	(*)
14-	(*)	(*)	(*)	(*)
15-	MEHMET VE ŞAHAP BOZBAĞ FINDIK SAN. LTD. ŞTİ.	GİRESUN	(*)	(*)
16-	NİMEKS ORGANİK TARIM ÜRÜNLERİ SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.	İZMİR	(*)	5.643.012
17-	(*)	(*)	(*)	(*)
18-	YILMAZ TAR. ÜRÜN. SAN. VE TİC. A.Ş.	ÇARŞAMBA / SAMSUN	(*)	4.530.545
19-	UĞUR KURUYEMİŞ VE TEKSTİL SAN. TİC. LTD. ŞTİ.	DENİZLİ	(*)	(*)
20-	DOST FINDIK GIDA KUYUMCULUK İNŞ. TAAH. NAKL. TURZ. MÜH. İÇ VE DIŞ TİC. LTD. ŞTİ.	ÜNYE / ORDU	362.040	3.729.614

(*) İlgili firma açıklanmasını istemediğini bildirmiştir.

Kaynak: Ordu Ticaret Borsası